

В І Д Г У К

офіційного опонента докторки юридичних наук, професорки Бліхар Марії Миронівни на дисертаційне дослідження Шийовича Ростислава Ярославовича «Місцевий загальний суд як суд першої інстанції в адміністративному судочинстві України», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. Адміністративну юстицію розглядають як діяльність судів спеціальної юрисдикції, до яких входять місцеві загальні суди як адміністративні суди першої інстанції та адміністративні суди, що функціонують у судовій системі і здійснюють правосуддя щодо захисту суб'єктивних прав і законних інтересів приватних осіб від неправомірних дій органів публічного управління та їхніх посадових осіб. Динамічно функціонуюча система місцевих загальних судів у контексті адміністративних судів як судів першої інстанції потребує вдосконалення процесуального механізму. Це зумовлено кардинальними змінами економіки й соціального життя через збройну агресію росії та процеси європейської інтеграції України. Такі зміни вимагають комплексного дослідження юридичної природи місцевих загальних судів та особливостей правового регулювання їх функціонування як адміністративних судів першої інстанції з метою підвищення ефективності їхньої роботи. Актуальність дослідження проблем місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві обумовлена зростанням ролі суду в демократичній правовій державі, їхньою провідною позицією в сучасній системі захисту прав суб'єктів публічно-правових відносин, потребою вдосконалення діяльності судів у провадженні правосуддя щодо перегляду постанов у справах про адміністративні правопорушення та і інших питаннях, які, згідно з Кодексом адміністративного судочинства України, належать до компетенції місцевого загального суду як суду першої інстанції в адміністративному судочинстві України. Необхідність реформування адміністративного судочинства зумовлена проведенням адміністративної і

судової реформ. Адміністративна реформа не усунула всіх проблем, на розв'язання яких вона була спрямована. Політика делегування функцій державного управління недержавним установам призвела до появи нових суб'єктів, наділених адміністративно-деліктними повноваженнями. Контроль за діяльністю цих суб'єктів у сфері адміністративно-деліктних правовідносин покладено на місцевий загальний суд як суд першої інстанції. Місцевий загальний суд у структурі судової влади адміністративного правосуддя сприяє формальному поділу спеціалізації залежно від характеру справ і сторін, що розглядаються. Саме спеціалізована судова юрисдикція, підвищуючи професіоналізм суддів і якість розгляду публічно-правових спорів, здатна вдосконалити організацію та функціонування судової влади й підвищити її ефективність. Розгляд цих юридичних питань у представленому дослідженні підтверджує актуальність теми дисертації.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконане відповідно до пункту 3 «Удосконалення правових механізмів забезпечення та захисту прав людини та громадянина (теоретико-методологічні та прикладні аспекти)» розділу 1.1 «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини» пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки.

Дослідження проводилося відповідно до теми державної реєстрації Львівського державного університету внутрішніх справ на 2022–2027 роки «Проблеми правового регулювання публічного управління у сфері правоохоронної діяльності» (номер державної реєстрації 0122U200304).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в тому, що на основі аналізу доктринальних підходів, чинного законодавства та практики дослідити різні аспекти організації та діяльності місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві в умовах дії правового режиму воєнного стану та перспективи входження у єдиний європейський соціальний, економічний і правовий простір і визначити шляхи подальшого розвитку та

вдосконалення інституту місцевого загального суду як суду першої інстанції в адміністративному судочинстві України. Для досягнення зазначеної мети окреслено такі завдання:

- охарактеризувати організацію судової діяльності в Україні;
- з'ясувати місце і роль адміністративної юстиції в механізмі забезпечення захисту прав людини;
- розкрити доступність правосуддя і професіоналізацію адміністративного процесу;
- проаналізувати діяльність місцевого загального суду щодо розв'язання публічно-правових спорів;
- розглянути компетенцію місцевого загального суду як суду першої інстанції в адміністративному судочинстві;
- дослідити функціональні повноваження місцевого загального суду як суду першої інстанції в адміністративному судочинстві;
- визначити шляхи удосконалення діяльності місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві.

Об'єктом дослідження є процесуальна діяльність місцевого загального суду першої інстанції як суб'єкта адміністративного судочинства при здійсненні процесуальних повноважень за Кодексом адміністративного судочинства України. *Предмет* дослідження – місцевий загальний суд як суд першої інстанції в адміністративному судочинстві України.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що в ньому сформульовані нові теоретичні положення, безпосередньо пов'язані з місцевим загальним судом як інститутом адміністративного судочинства, висвітлюється процес еволюції цього інституту у вітчизняній науці й законодавстві, а також європейський досвід процесуальної регламентації адміністративного судочинства в діяльності місцевого загального суду. Отримані висновки ґрунтуються на теоретичному осмисленні основних питань судоустрою й адміністративної юстиції, а також вивченні моделей побудови цього інституту, які існують у країнах

Європейського Союзу. У роботі представлено науково обґрунтований прогноз подальшого розвитку місцевих загальних судів як адміністративних судів першої інстанції, а також розроблено практичні рекомендації щодо усунення несприятливих наслідків, спричинених недосконалістю процесуального законодавства.

Необхідність комплексного, багатопланового вивчення актуальних питань функціонування місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві України зумовила застосування системного підходу та широке використання загальних і приватних методів наукового дослідження, що застосовуються в юридичній науці: діалектичного, історико-правового, формально-логічного, техніко-юридичного, порівняльно-правового тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в такому:

– теоретично обґрунтовано виняткове місце місцевого загального суду як суду першої інстанції в адміністративному судочинстві як суб'єкта судового контролю у сфері реалізації встановлених національним законодавством повноважень з оцінювання верховенства права та законності при здійсненні правосуддя у спорах, що виникають з публічних правових відносин;

– в аспекті посилення наукових пізнавальних можливостей щодо місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві визнано доцільним дослідження соціальної обумовленості захисту невіддільних суб'єктів публічно-правових спорів, під яким розуміють визначену об'єктивними обставинами потребу відповідного наукового обґрунтування процесуальної діяльності суду з позицій реалізації засад правосуддя (як виду державної діяльності), законодавчого регулювання публічно-правових відносин – у сьогоденні чи в майбутньому у зв'язку зі змінами засад публічного управління, зумовленими європейською інтеграцією України;

– розглянуто теоретичні положення про баланс приватних і публічних інтересів у публічно-правових спорах щодо урівноважування інтересів, охорони й захисту суспільних і державних інтересів через охорону й захист

приватного інтересу під час вирішення спорів у сфері публічних правовідносин на підставі адміністративного судочинства, що є тим балансом інтересів, якого має прагнути правова держава в особі влади;

– на підставі міждисциплінарного наукового підходу до проблеми вдосконалення функціонування місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві обґрунтовано необхідність запровадження заходів щодо гарантування охорони й захисту прав і законних інтересів фізичної особи в умовах реалізації Національної стратегії у сфері прав людини, зокрема забезпечення права на справедливе правосуддя під час вирішення спорів щодо адміністративної відповідальності й дотримання міграційного законодавства.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та пропозиції можуть слугувати основою для подальших наукових досліджень, правотворчої діяльності під час реалізації судової реформи, а також викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративне процесуальне право України» в межах освітніх програм юридичних факультетів (навчально-наукових інститутів) закладів вищої освіти, інших спеціальних юридичних дисциплін. Також вони можуть бути використані під час підготовки підручників, навчально-методичних посібників і рекомендацій.

Особистий внесок здобувача полягає в тому, що сформульовані в дисертації положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції отримані здобувачем на підставі особистих досліджень у результаті опрацювання, аналізу наукових і нормативно-правових джерел, опубліковані в наукових виданнях та апробовані на міжнародних і національних конференціях.

Структура роботи значною мірою зумовлена поставленою основною метою дослідження та завданнями, що з неї випливають. Відповідно до внутрішньої логіки викладу теми, розглянуті питання об'єднані в кілька принципів блоків, які охоплюють поняття судоустрою в контексті місцевих загальних судів і судів адміністративної юрисдикції, а також виділяють місцеві загальні суди як суди першої інстанції в адміністративному судочинстві.

Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку літератури та нормативно-правових актів, що становлять методологічну й інформаційну основу розробки й обґрунтування положень дисертації, винесених на захист.

Апробація результатів дослідження. За темою дисертаційної роботи здобувачем опубліковано тринадцять наукових праць: три статті у фахових виданнях України категорії «Б» і десять тез у матеріалах науково-практичних конференцій. Наукові публікації відображають зміст дисертації.

Дискусійні положення. Наукова робота відображає погляди автора на сучасні положення теорії держави і права в контексті судоустрою, адміністративного судочинства, а також на розвиток процесуального законодавства. Відповідно в ній виокремлено дискусійні питання, що значною мірою зумовлені існуванням різних концепцій у теорії адміністративного права та різних підходів до розуміння ролі місцевих загальних судів у системі адміністративного судочинства та судоустрою України.

1. При визначенні наукової новизни одержаних результатів (с. 23) вказано, що на підставі міждисциплінарного наукового підходу до проблеми вдосконалення функціонування місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві обґрунтовано необхідність розгляду заходів у напрямі гарантування охорони та захисту прав і законних інтересів фізичної особи в умовах реалізації Національної стратегії у сфері прав людини в частині забезпечення права на справедливе правосуддя при вирішенні спорів щодо адміністративної відповідальності та дотримання міграційного законодавства.

Доцільно почути Вашу думку щодо цього зауваження з урахуванням продовження воєнної інтервенції російської федерації та в контексті міграційного законодавства, зокрема щодо його впливу на привабливість України для трудових мігрантів.

2. У підрозділі 1.2. «Місце та роль адміністративної юстиції у механізмі забезпечення захисту прав людини» (с. 47) вказано, що «зокрема, в юридичній

літературі використовуються такі поняття, як механізм забезпечення прав і свобод людини, механізм реалізації прав і свобод людини, механізм захисту прав і свобод людини, система захисту прав людини, охорона прав людини тощо, розглядаються у вузькому та широкому аспекті».

Яке термінологічне визначення, з огляду на тему дисертаційного дослідження, Ви використовуєте як основне в інших розділах дисертації?

3. У підрозділі 1.3 (с. 74) зазначено, що «принцип змагальності в адміністративному процесі представляє комунікативно-керівні основи щодо процесуальної діяльності суду та учасників процесу, виражений у формі юридичного діалогу (взаємодії), правила якого формують зміст принципу змагальності як структурно-правового явища».

Як, на Вашу думку, впливає застосування інформаційно-комунікаційних технологій на принцип змагальності в адміністративному процесі?

4. У розділі 3 (с. 156) вказано, що для здійснення повноважень щодо контролю за розпорядчими діями сторін суд має бути наділений повноваженнями з власної ініціативи вийти за межі заявлених вимог сторін у зв'язку з їхньою правовою неграмотністю або важкими життєвими обставинами, неправильною консультацією публічного органу. У такому разі доцільно внести доповнення до статті 286 «Особливості провадження у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності» КАС України.

Але цю пропозицію в дисертації науково не обґрунтовано.

Розгляд цих зауважень сприяє з'ясуванню теоретичних питань, порушених у дисертації, та не впливає на зроблені висновки і пропозиції.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Розглянуте дисертаційне дослідження вирішує актуальне науково-прикладне завдання, містить раніше не досліджені положення, які є особистими напрацюваннями автора, мають наукову цінність і позитивне значення для подальшого розвитку правової науки. Вважаю, що дисертація Шийовича Ростислава Ярославовича на тему «Місцевий загальний суд як суд першої інстанції в адміністративному судочинстві України» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, яка за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, рівнем наукової і практичної значущості отриманих результатів, за кількістю й обсягом публікацій відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, положенням Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а її автор Шийович Ростислав Ярославович після публічного позитивного захисту заслуговує присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**Завідувачка кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
докторка юридичних наук, професорка**

Марія БЛІХАР